

Bigas Luna, Anna Heras, esposa de Josep Borrell i Rafa Bartolozzi, a casa del Borrell, a Tarragona. © Fotografia: Josep Borrell Garciapons

BIGAS BARTOLOZZI BORRELL: FORÇA CREATIVA AL CAMP DE TARRAGONA

Els que vam viure el darrer quart del segle XX som testimonis de la transformació social, política i intel·lectual del país i de la seva gent. Entre altres canvis, vam ser protagonistes d'una frenètica activitat creativa, tant intensa com agosarada, tant innovadora com lliure. Vam passar del blanc i negre al color, de la foscor a la llum i de la censura a la llibertat creativa.

Josep M. Rovira i Valls · Director de Cultura i Paisatge

◀ **Bigas Luna** amb una Venus de Milo amb calaixos, de Salvador Dalí
© Fotografia: Josep Borrell Garciapons

Més enllà dels canvis polítics, als quals no em referiré, però que queden implícits en el relat, els grans artífexs d'aquesta transformació van ser els artistes en totes les seves disciplines, principalment les visuals. El cinema, entre totes les arts la més nova, va ser la que va destacar més. La força creativa dels artistes impulsors d'aquesta onada de canvis va emergir amb la mateixa contundència que ho fa el tap d'una ampolla de cava quan l'alliberes del morrió de ferro amb el qual ha estat castigat durant tota la criança. La llista és llarga, però atractiva de repassar.

Un dia, al vespre, sortint d'un restaurant de Salomó, Rafa Bartolozzi m'aconsella no passar per la carretera per anar cap a Vespella i fer un trajecte boscà, amb un vehicle amb què no estava acostumat, sense deixar la conversa que ja havíem iniciat al restaurant i de la qual recordo l'essència. En arribar a Vespella, el Rafa, per a ell les hores no comptaven, em va voler mostrar un projecte amb el qual estava treballant: dialogant en deia ell. Ja al seu estudi m'ensenyà uns petits dibuixos molt lluminosos que havien de formar part d'una obra molt gran. Bartolozzi volia convèncer el màxim nombre possible d'artistes de fer una gran exposició als carrers de Vespella *per atraure gent a tant insòlit projecte "a veure que han fet aquests il·luminats" i perquè l'art amagat no pot viure, ha de sortir al carrer i que la gent el vegi i el critiqui.* No va passar gaire temps que Vespella inaugurava la primera mostra urbana d'art de Catalunya, un gran parc d'escultures a l'aire lliure on es pot conversar amb obres de Rufino Mesa, Glòria Ortega, Martí Royo, Joan Simó, Iraidia Cano, Gabriel Sanz, Félix Lozano, Antoni Mas, Guillermo Marín, Josep Mercadé, Joan Simó, Salvador Joanpere, Jordi Munté, Vicens Bassultó i naturalment Rafa Bartolozzi.

Provocador i creador de mogudes artístiques, se'l recorda per haver fet sorgir de la conversa entre ments obertes un projecte i del projecte una efemèride. La genialitat de Bartolozzi rau en la seva capacitat de compartir-la.

El lligam amb Bigas Luna i Bartolozzi és conegut. Ells dos eren l'ànima de moltes vetllades culturals que prenien forma a Altafu-

lla, a Virgili, a Vespella, a Torredembarra i algunes a Tarragona o a Reus. Va ser precisament Rafa Bartolozzi qui va connectar Bigas Luna amb el fotògraf Josep Borrell Garciapons.

Per als lectors de Cultura i Paisatge és important precisar que Rafael Bartolozzi, pintor i artista visual, venia de Logronyo buscant la pau i el silenci i va fer cap a Vespella de Gaià, un poble que hi a molt a prop de Torredembarra; Josep Borrell Garciapons és fill de Reus, sempre hi ha d'haver algú de Reus en qualsevol activitat que valgui la pena, i és un dels fotògrafs més prestigiosos del Camp de Tarragona; i Josep Joan Bigas Luna, d'ascendència valenciana –el seu pare era de Valls– ha passat a la història com a un dels cineastes, director i guionista, *un gran ideòleg d'aquesta cultura, que també va anomenar mediterrània, i en la qual l'erotisme i la gastronomia es completen amb la intensa espiritualitat*, en paraules de la doctora en història de l'art Alicia Henández Vicente.

Bigas era una ment creativa que no parava de fer projectes; com Bartolozzi i Borrell també els compartia amb tothom qui li despertava alguna inquietud creativa i els implicava en el seu desenvolupament. Ens entendríem massa si parléssim del gran projecte de fer a Reus una escola de cinema i d'altres somnis, molt d'ells duts a terme amb mestria.

Per les dècades de 2011, l'Ajuntament de Valls li va encarregar el pregó de la festa. Bigas –que ja havia fet la pel·lícula *La teta i la lluna* (1994) amb els castells dels Xiquets de Valls com a rerefons cinematogràfic– va dur al teatre Principal dos quadres escènics: l'un amb la

seva visió de Valls, i un altre amb dues grans cantants d'òpera amb una expressivitat manifesta. Bigas deia que enlloc com a Valls estem obligats a mirar cap al cel: menjant calçots, bevent amb porró i mirant els Xiquets de Valls. Aquest quatre escènic, amb actors valencians –hi recordo un jove Ricard Ferré vestit de casteller fent l'aleta amb un calçot– va donar forma i emoció a un pregó de festes singular. S'estimava el país, s'estimava la terra, s'estimava la gent i li agradava molt que se l'estimessin a ell. Bigas era un cor obert que batejava al ritme d'una poderosa passió creativa.

Bigas i Borrell van col·laborar per primera vegada en el calendari de 1999+1 que Josep Borell va editar amb la col·laboració d'altres artis-

Lactatio. 2000. © Idea de Bigas Luna i fotografia de Josep Borrell Garciapons >

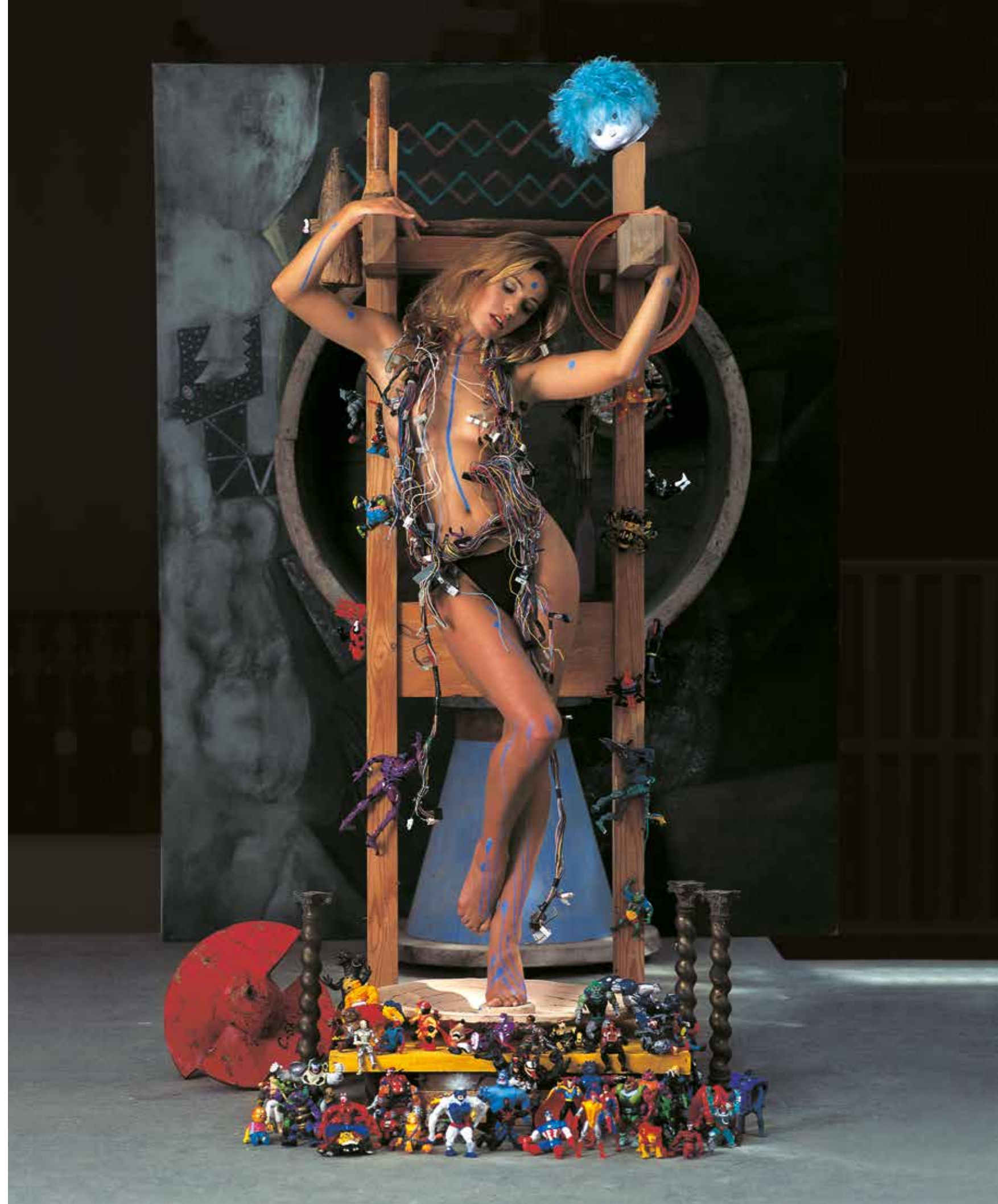

Bigas Luna amb els seus rucs a Virgili. 2007 © Fotografia: Josep Borrell Garciapons

Rafa Bartolozzi al seu estudi de Vespella. 2007 © Fotografia: Josep Borrell Garciapons
A la pàgina dreta: Magda Segarra. 2000. © Idea de Rafa Bartolozzi i fotografia de Josep Borrell Garciapons

tes. Borell ja havia presentat amb èxit l'edició de 1999 i volia repetir l'experiència. La nova edició incorporava una fotografia pensada per Bigas Luna i realitzada per Borrell: *la lactatio*, una fotografia que podeu veure en aquest article, que està feta amb una certa complicació tècnica, sense Photoshop. Borell, com Bigas i Bartolozzi, sabia implicar els amics en els projectes més ambiciosos. Al calendari de 1999+1 hi trobem la col·laboració d'Aureli Ruiz, de Carles Santos, de Dolors Juanpere, de Josep Sala, d'Andreu Buenafuente, de Manel Llaurador, de Marcel Pey, de Maria Elena Roquer, de Rufino Mesa i de Rafa Bartolozzi. La creació de cada fotografia emanava d'una conversa entre dos artistes, els quals s'hi implicaven de diversa manera. La fotografia de la model Magda Segarra, reproduïda en aquest article, que posa com una *madonna* lligada en creu entre joguines, cables elèctrics i llums de colors va comportar una gran sessió fotogràfica entre Bartolozzi, creador, i Borell, realitzador.

La darrera fotografia d'aquest article dedicat a la força creativa del Camp de Tarragona és una altra mostra de la col·laboració creativa entre dos artistes. L'ha volgut posar el mateix Borrell per fer un homenatge a la Mariaelena Roqué, escenògrafa i coreògrafa vital, una de les artistes que més vegades ha col·laborat amb ell. Es titula *Harakiri en creu* i forma part de la sèrie *Autoretrats*; es va fer a les Cases d'Alcanar, l'abril de 2023. La model és la mateixa Mariaelena. A la creu s'hi pot veure una fotografia també de l'artista que és la primera fotografia que va fer amb Josep Borrell.

Josep Borrell Garciajans. Autoretrat

Un dels projectes amb el qual Josep Borrell va implicar Bigas i Bartolozzi era en un curiós llibre de receptes de cuina que per encàrrec del Jaume Dalmau del restaurant l'Encanteri de Vilallonga es va dur a terme el 2009. Vaig tenir la sort de dur-ne la producció i d'escriure'n els textos genèrics i també d'interpretar algunes receptes que rebíem dels participants en el llibre. Recordo que Borell tenia ganes de fer alguna fotografia atractiva amb Bigas Luna. Ja n'havien fet moltes, com la de la Venus daliniana que encapçala aquest article. Bigas va proposar de fer-se una fotografia amb els rucs que criava a la seva finca de Virgili, un minúscul nucli de població, gairebé privat, agregat al municipi de la Riera de Gaià, on Bigas havia establert el seu refugi vital. Bigas tenia cura dels rucs, però també d'un gran hort que conreava, amb tècniques d'agricultura ecològica, verdures

que després feien cap a alguns restaurants de Torredembarra i Altafulla. En la mateixa sessió fotogràfica, va collir uns espinacs i es va fer fotografiar per Borrell. La fotografia de les mans molsudes de Bigas Luna, brutes de terra i amb els espinacs frescos que mostra com un tresor, és tota una declaració d'intencions. La recepta s'havia de dir "Espinacs, acabats de collir, bullits, amb un raig d'oli d'oliva de Salomó". Recordo que quan li vaig demanar al Borell si li havia donat la recepta, em va dir:

-Truca-li i parla amb ell.

I així ho vaig fer. Bigas em va dir:

- Apunta: espinacs, acabats de collir, bullits, amb un raig d'oli d'oliva de Salomó. Ja està.

I així apareix al llibre: la fotografia amb els dos rucs, la mateixa que veiem en aquest article, el nom de la recepta i la pàgina en blanc. Una altra obra de Bigas Luna.

Borell va col·laborar amb Bigas Luna mentre rodava algunes pel·lícules. La famosa fotografia de Bigas amb l'Aitana Sánchez Gijón, amb la qual Bigas tenia una gran relació, és del Borrell. I moltes d'altres amb les actrius preferides del cineasta com la Juani o l'Elsa Pataki.

De tots els projectes, "El secret del Port", una exposició que van fer Bartolozzi i Borrell a finals de l'any 2000 al "tinglado" número 2 del Port de Tarragona, potser és l'obra més representativa d'aquest tàndem. El llibre catàleg, reflecteix

mil·limètricament l'esperit visual i poètic, encara més que la mateixa exposició; és un compendi de la força creativa del Camp de Tarragona que pretenem demostrar en aquest article.

No fa gaires dies, a l'extraordinari espai d'art de la Comella, Rufino Mesa i uns amics del Josep Borrell li van muntar una petita exposició on es podien veure els calendaris als quals ens hem referit; algunes de les obres que van formar part de l'exposició "El secret del Port"; algunes fotografies que hem comentat en aquest article; algunes de l'Anna, model, musa i companya de viatge del Pep, sempre present a la seva obra, i sobretot vam poder copsar, fent el vermut amb altres artistes del Camp de Tarragona, aquest espai físic impregnat d'energia creativa que ens contempla, on deu haver una mena de camp magnètic que atrau el talent, la provocació i l'art. ■

